

הפסוקים האלה אין להכריע ואין לחלוק על מפרשם. אולם בשני פסוקים אחרים, המביעים שניהם רעיון אחד, של אי-שינה (אָרָךְ : ארץ) או חוסר-שינה, מתרגם יונתן-עפפסיים בשני שמות נבדלים לגמרי: בטהלים קלב, ד (אם-אתן שנת לעיני לעפפסי תנומה : לתימורי ניומתא), במשלי ו, ד (אל-תתן שנה לעיניך ותנומה לעפפסיך : ונימתא לגביניך). והנכון הוא, כמובן, תרגומו בטהלים, כי רק ה-palpebrae סוגרים על העין בשנה : בעת אשר ה-supercilia אינם סוככים על-העין בנום האדם, יותר מבכורו. אך עובדה מענינת מאוד היא זאת (כאמור לעיל), שתרגום גבינים לעפפסיים נמצא אך ורק במשלי ו, ד ; ו, כה ; ל, יג) ! היש להסיק מזה מסקנה כל-שהיא ? מכל שלושת התרגומים לעפפסיים (שמורות-תימורי ; אישון ; גלגל) מקובלת רק הראשונה שבהם.

השם השלישי ל-palpebrae היא (כפי שנרמז לעיל) בָּבָה. ואולי תצדק גזרת-השם הזה מן בבא : שער. בשלושה מקומות בַּרְוּהָה מאוד' הוראת בבה-
palpebra : א) במדרש רבה שמות ל, יב : לפי שחביבין ישראל כבבת-העין העליונה. - ב) בשני מקומות, שבפרוש רש"י לבכורות מג, ב : "ריסי עיניו : שערות שבבבת העין", ולמטה יותר : "שערות שבבבות עיניו". - ג) סנהדרין קד, ב : עד שנשרו ריסי עיניו (שער שבבבת העין היה נופל). - מגיטין סט, א (ויליחרי לכלבא בבביתא דעיניה) אין להביא כל ראייה.

שמה הרביעי של palpebra הוא ריס. הוראה זו וודאית היא במקומות הבאים : בכורות לח : הריס של עין שניקב, שנפגם, שנסדק (רבינו גרשום : ריס של עין-זהו עפפסיו). - מאי הריס ? אמר רב פפא : תורא ברא דעינא (רש"י : שורה/חיצונה של עין, היינו בת (שיטה מקובצת : בבת) עינו, המכסה את העין). - משנה בכורות ו, ב : ריס של עין שניקב : עפפף של עין. - וזהו הריס יז, ח : אישון-הוא השחור שבעין, שהאור תלוי בו... והקב"ה הכין לו שומר : את ריסי-העין, המכסין אותו תמיד (רש"י). - הוריות יב, א : כיצד מושחין את המלכים ? כמין גזר : ואת הכהנים כמין כי. מאי כמין כי ? כמין כף יוני (רש"י : שמתחיל למשוך באצבעו בין ריסי עיניו, ומושך אצבעו על הראש והולך, עד שמגיע לערף, ככף יוני כזה : ח : מסורת הש"ס). - בחחלה נותנין לו שמן בין ריסי עיניו, ואחר כך מוצקים לו שמן על ראשו. - נגעים ח, ו : בשני ריסי עיניו, אף על פי שמדובקים זה לזה, והם נראים כאחד, טהור. - פסיקתא רבתי, ה : ועיני ישראל כבדו מזוקן (בראש' מח, י). שריסי עיניו כבדו מזוקן, והיו דבוקים זה לזה. - מדרש שיר השירים א, כא : פֶּעַם אחת שהה ר' עקיבא לבוא לבית-המדרש. בא וישב לו מבחוץ... אמרו : עקיבא מבחוץ, פנו לו מקום ! בא וישב לו לפני רגליו של ר' אליעזר. ובית מדרשו של רבי אליעזר היה עשוי כמין ריס (גדולה כשיעור ריס, או עגולה כריס זה של עין. מ"כ). - קהלת יב, ב : ושבו העבים אחר הגשם. תרגום : ריסי עיניך יהון זלגין דמעות כעננין בתר מטרא (חקש לזה : ירמיה ט, יז : ותרגנה עינינו דמעה ועפפסינו יולר-מים). - שבת קנא, א : שלא יזינו בו אבר (רש"י : לא יגביה לו ידו או רגלו או ריסי עיניו)... הרוצה שיתעצמו עיניו של מת - נופח לו יין בחוטמו ונותן שמן בין ריסי עיניו ואוחז בשני גודלי רגליו. - שמות יג, טו : ולטוטטות בין עיניך (תרי"א : ריסי-עיניך). -

השם החמישי ל-Palpebra הוא כסוי-עין. רש"י לקידושין לא א : ריסי עיניך : שערות שבשורות כסוי-העין.

אולם ריסיס הם גם Cilia - במקומות דלקמן: בכורות מג, ב: משום מראית העין, שמאוסין לראות, כגון, שנשרו ריסי עיניו, ושנטלו שיניו (רש"י, ושנשרו ריסי עיניו פסול, מפני מראית העין. ריסי-עיניו, שער שובבת-העין). - סנהדרין קד, ב: מעשה באשה אחת, שכנתו של רבן גמליאל, שמת בנה, והיתה בוכה עליו בלילה. שמע רבן גמליאל קולה ובכה כנגדה, עד שנשרו ריסי עיניו (רש"י, שער שובבת העין היה נופל, ונכפל על העין מרוב דמעות). - מדרש איכה ב, יט: מעשה באשה אחת שהיה לה בן-תשחורת ומת. והיתה בוכה עליו בלילות, עד שנשרו ריסי עיניה. - קידושין לא, א: מבין ריסי עיניך גיכר, שכן אלמנה אתה (רש"י: ריסי-עיניך: שערות שבשורות כסוי העין, אתה גיכר, שהיית יתום ונשרו ריסי עיניך מן הבכי, כדאמרין בסנהדרין קד, ע"ב). - בבא-בבא קכג, א: ... קטן, מה מעשיו? איש תם יושב אוהלים (בראשית כה, כז) והיתה בוכה, עד שנשרו ריסי עיניה. - תוספתא נגעים, פרק ח: ריסי עיניו אין צריך לגלח. - וצדקו בעלי התוספות (לבכורות מג, ב): "ושנשרו ממנו ריסי עיניו: משמע שקורא ריס לשערות, שרגילים להיות נושרין מרוב דמעה, כי ההוא דרבן גמליאל (בסנהדרין קד, ב), גבי "בכו תבכה בלילה" (איכה א, ב). וזימנין דקרי ריס-עור המקיף את העין, כי ההוא דבכורות לח, ב: ריס שניקב ושנסדק, ומפרש: "תורא ברא דעיניה".

Cilia נקראים גם זיפים: בכורות מד, א: דנפישן זיפיה (ושארוכין שערות שבת ושיטה מקובצת: "שבבת" - כתקנו בבכורות לח, א) עינו; ליפין: דנפישין זיפיה; תימוז (תמיר) שתמו זיפין. - רבינו גרשום: לופין, דנפישין זיפיה: שריסי עיניו גדולות; והתימין: שתמו זיפין; דלית ביה ריסי-עינים כלל.

ד"ר ישעיהו וולפסברג

זוטרות

(הערות לפילוסופיה הדתית)

א.

המצב בפילוסופיה הדתית היהודית רחוק מהיות משביע רצון. אם נשווה את הישגי הפילוסופיה עם ההישגים בכל שאר שטחי המדע וחכמת ישראל ועם היצירה הרוחנית בעמנו, הרי נזכר שידה על התחתונה. ישנם בני-אדם, שאינם מצטערים על כך, שלדעתם אין אנו זקוקים למגמה רוחנית זו. אין כאן המקום לפולמוס עם בעלי דעה זו. אני נמנה בין אלה המחייבים את המגמה הפילוסופית והמצדדים בזכות המאמצים שנעשו מגדולי המחשבה וההגות בעמנו, ביחוד בימי הביניים. ועם כל המפריד והמבדיל בין כוון לכוון, בין הוגה להוגה בפילוסופיה הדתית, יש להם שטח משותף המאחד אותם לסוג אחיד. אפילו גישתו של ר' יהודה הלוי המתיחס בספקנות ובבקורת קיצונית אל שאיפות הפילוסופים והקרב מאד לעמדת גזלי איננה עוזבת את תחום הפילוסופיה הדתית. אין עינינו צרה ואין ראיתנו צרה בדבר הענין הפילוסופי.